

ОЦЕНЯВАНЕТО ОТ РОДИТЕЛИТЕ – ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Галина Хитрова, Диана Миронова, Янка Банкова,

Испанска езикова гимназия – „Мигел де Сервантес“ – София

Павлина Йовчева

129. ОУ „Антим 1“ – София

Резюме. Оценяването на училището от страна на родителите е предизвикателство, но и възможност за включването им в образователния процес. Сътрудничеството между родители и учители влияе директно както върху академичните резултати на учениците, така и върху тяхната мотивираност. Ефективното партньорство между семейството и училището означава взаимодействие и равнопоставеност и предоставя различни пространства за участие на родителите.

Keywords: evaluation, educational process, academic performance, partnership between family and school, interaction and equality, participation of parents

Триадата учители – ученици – родители може да се възприеме като единен екип, посветил силите си на осъществяването на значима за обществото идея – интелектуалното израстване и нравственото възпитание на младите хора. Целта е образованието да стане споделена задача между семейството и училището, по-тясно да се обвържат родителите с образователния процес и да имат възможност да изразят както своята подкрепа, така и да работят заедно, като оценят положителния принос на всеки партньор на връзката. Семейството е не само ключов стълб за емоционалното и моралното формиране на своите членове, но е също такъв и за тяхното академично развитие. Различни изследвания доказват тясната връзка между участието и ангажимента на родителите в образованието и академичните резултати, поведението и осъзнатостта за академична ефективност от страна на учениците, което само по себе си е оценяване от страна на семействата на училището. Разнообразни доказателства, получени от важни изследвания (Ballen & Moles, 1994; Eurydice, 1997; CIDE – UNICEF, 2002; Akinlolu, 2002), показват, че активното участие на родителите в образованието на техните деца е гаранция за добри академични резултати. Проучването посочва, че т.нар. „ефект семейство“ също така е и предизвикателство за училищата да развият условия за ефективно партньорство със семействата. От-

тук следва и една от причините за важноста за изграждане на ефективна система за вътрешно оценяване, а именно информираността на родителите.

В България в исторически план се отчита изключителната роля на родители-те през Възраждането не само за изграждането на училищата, но и за активно участие в оценяването на методите на обучение и резултатите от образователния процес. Прегледът на нормативната база показва амбиция за приобщаване и включване на родителите в процеса на управление на цялостния образователен процес, отколкото конкретно в процеса на оценяване. Международната практика също показва разнообразие при включването на родителите в процеса на обучение, но не и в процеса на оценяване.

Може и е наложително да се намерят начини за включването на родителите както в процеса на обучение, така и в процеса на оценяване. Много ясно обаче трябва да бъде разграничено къде и под каква форма.

Исторически преглед

В епохата на Възраждането българинът издига в култ знанието. Домът, училището, църквата са местата, които съхраняват националната идентичност. Истински празник за обществото са годишните изпити. С гордост родителите довеждат децата си и влизат в ролята на оценители на обучителния процес. Един бегъл поглед към художествения свят на романа „Под игото“ отчита ролята на образованието и активното отношение на обществото към образователния процес. Празничността на изпита се усеща в различни детайли – украсата на училището, вълнението на учители и родители. Възмущение поражда неетичното отношение на един от големците в града, стремящ се да омаловажи този изпит. Благодарност съпровожда намесата на уважаващ труда на учителката и ученичките изпитващ. Можем ли да кажем, че с отношението си към образователния процес не само учители и ученици, а и самите родители са подложени на изпит? Една неволно изпусната бунтовна реплика разбунва духовете. Но с оставането си в залата и с категоричната защита родителите преодоляват робската психика и ясно заявяват положителния си вот за духа на патриотичното възпитание в училище.

В архивите на Националния музей на образованието в Габрово се пазят първият дисциплинарен правилник, съставен от Неофит Рилски, и цветни и черни табелки, които са служили не само за оценка за прилежание и покорство на някогашните ученици, но и за обратна връзка и знак за родителите.

През периода 1944 – 1989 г. родителите продължават да бъдат информирани за обучението и възпитанието на своите деца, като все повече се засилва ролята на училището. Родителите имат задачата да осигурят условията за нормален учебен процес и организиратите тържества са по-скоро с информативен характер, не се търси обратната връзка с родителите и тяхната оценка.

Каква е ролята на родителите в образователния процес днес? Един бегъл поглед, но този път към медийната сфера на общуване, формираща общественото мнение днес, ни дава представа. Има публикации, в които родителите се оплакват от тенден-

циозно отношение от страна на учители, както и от дискриминация спрямо своите деца. Институциите се отнасят с уважение към позицията на родителите – правят се проверки, налагат се административни наказания, но каква е ползата за образованието? Ако учителите бъдат лишени от правомощието да насърчават прилежността, трудолюбието, знанието, застрашавани от гневния вот на родителите, неприемащи липсата на интерес към образованието на своите деца, в чия компетентност трябва да бъде оценяването на учениците? Промени в Закона на образованието предстоят. Вестник „Монитор“ от 23.11.2011 г. публикува изказване на тогавашния зам.-образователен министър Милена Дамянова, че родители ще дават мнение за цялостната дейност на училищата, в които учат децата им, като пояснява, че промените ще влязат в сила с новия просветен закон. Реформата е част от въвеждането на външно-то инспектиране на учебните заведения, за което според М. Дамянова ще отговаря Национален инспекторат по образованието, „изнесен“ извън Просветното министерство. Категоричната позиция на родителите, изразена в отворено писмо до образователния министър Анелия Клисарова, президента, депутатите и омбудсмана, по отношение на финансирането на образованието и на политиката на Министерството на образованието за прозрачност и публичност има безспорно позитивно въздействие върху институциите с оглед регулирането на средства и стимулиране на образованието както в частния сектор, така и в малките населени места с ограничен брой ученици (offnews.bg, 12.06.13 г.). Наличието на сътрудничество между родители, учители и висши инстанции би довело не само до обективно оценяване на резултатите от образователния процес, но и до повишаване на образователните нива с волното спомоществателство на родителските настоятелства. Не бива обаче да се достига до крайност в намесата им в образователния процес.

Нормативни аспекти

В действащата нормативна уредба се посочват мястото и ролята на родителите като партньори на училището.

В **Закона за народната просвета** от 2002 г. е включена нова, шеста глава, която регламентира дейността на училищните настоятелства. Според чл. 46в училищните настоятелства:

4. участват при избора на учебници от педагогическия съвет, по които ще се обучават учениците от училището, и при възможност осигуряват закупуването им;

6. подпомагат създаването и реализирането на възпитателно-образователни програми по проблемите на децата и учениците;

10. предлагат мерки за подобряване на дейността на детската градина, училището или обслужващото звено;

12. сигнализират компетентните органи при извършени нарушения в системата на народната просвета.

Глава четвърта, раздел III, чл. 140и от **Правилника за прилагане на Закона за народната просвета** също регламентира правата и задълженията на родителите, като им се дава право да:

4. да изразяват мнение и да правят предложения за развитие на детската градина, училището или обслужващото звено;

5. да присъстват и при желание от тяхна страна да бъдат изслушани, когато се решават въпроси, които засягат права и интереси на детето или ученика.

В **Проектозакона за предучилищното и училищното образование** в глава десета „Родители“ се посочва:

Чл. 207. (1) Родителите са пълноправни партньори на детската градина и училището за осъществяване на процеса на образование на децата и учениците.

(2) Детската градина, училището и центровете за подкрепа за личностно развитие осъществяват образователния процес на децата и учениците във взаимодействие и сътрудничество с родителите.

Чл. 208. Родителите имат следните права:

8. да изразяват мнение и да правят предложения за развитие на детската градина, училището и центъра за подкрепа за личностно развитие;

9. да участват в дейности по оценяване на образователната среда на детската градина, училището или центъра за подкрепа за личностно развитие.

В **Националната програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка (2006 – 2015 г.)** се посочва необходимостта от създаване на механизми за контрол на обществото върху управлението на училището: „...следва да се преосмислят статутът и ролята на училищните настоятелства в посока към засилване на техните правомощия (участие в подготовката на делегирания бюджет на училището, изразяване на становище по отчета за изпълнението на делегирания бюджет, както и по програмата за развитие на училището, участие чрез свои представители в процедурата по назначаване и освобождаване на директор на училището и при подбора на педагогическия персонал)“.

От горепосоченото се налага изводът, че в нормативната уредба ролята на родителите е ясно очертана. Те имат правомощия да партнират на дейността, управлението и контрола на училищата.

Чуждестранен опит

В САЩ родителите се включват в оценката на програмата, по която се подготвят децата в ранна възраст. С образователните реформи през 1986 г. и 1988 г. семействата имат по-активна роля в управлението на училището и при получаването на информация за напредъка на децата си и придобиват правото на индивидуална оценка на работата на учителите.

През 80-те години в Западна Европа се наблюдават големи промени и реформи за насърчаването от страна на училищата за участие и ангажираност на родителите в образованието на техните деца.

В страни като Франция, Англия и Германия родителите са включени в професионалното ориентиране, като представят своите професии. Чрез официалния сайт на френското министерство на образованието родителите не само

получават интересуващата ги информация, но и могат да дават предложения за оптимизиране на една или друга дейност, да изказват мнение по даден проектодокумент, да обсъждат и споделят опит. Специално място се отделя на училището за родители, чиято цел е да „стопа ледовете между училището и семейството“. На ниво училище родителите получават информация за методите на обучение, постиженията на своите деца, консултация с учителите, възможност за участие в дейностите на училището.

Ofsted е Бюрото за стандарти в образованието във Великобритания. Докладва пряко на Парламента и е независима и безпристрастна организация. Parent View – страница от сайта на Ofsted – дава възможност родителите да изкажат мнение за училището на своето дете: от качеството на преподаване, през справяне с тормоза и лошото поведение. Това помага не само училището да се подобри, но и децата в него да се чувстват по-добре и да имат по-добри постижения.

В Швейцария разрешаването на всички обществени проблеми се извършва чрез референдуми, като напр. оценяването в началния етап дали да е с качествена, или количествена оценка. В други страни – Испания, Италия, Португалия – родителите се привличат в участието на всички тържества. Присъствието не се изписва като задължително, но липсата на родителите не се гледа с добро око. Може да се стигне дори до проверка и изземване на детето, ако се установи липса на грижи. Това са примери за начини на включване на родители изобщо в образователния процес. В оценяването те дават своята оценка за работата на учителя. Процентът на влияние на оценката им не е голям, но се взима под внимание при атестацията на учителя. В Латинска Америка и Чили прилаганите политики и действия за насърчаване на участието и ангажимента на семействата към училищата произтичат от споразумения за образователни цели и политики в рамките на плана „Образование за всички“ на ЮНЕСКО (Организация на Иbero-американските държави, 2000).

Гражданското участие се възприема като полезна стратегия за развитие, подобряване и контрол на качеството на образователните процеси и резултатите (Gubbins, 2001 г.). Министерството на образованието в Чили заставя зад прогресивна административна и финансова децентрализация. Това благоприятства иновативно разпределение на ролите в рамките на училищата, като родителите напр. могат да придобият право на юридически субект като Родителски центрове (CEPAS), изискващи практики за оценка в своите училища (Министерство на образованието, 2002, 2004).

Нашето изследване

Екипът ни се състои от един начален учител и трима учители в гимназия, така че споделяният опит се отнася за тези две училищни степени.

Настоятелството на гимназията активно се включва в редица мероприятия – организира закупуването на учебниците, подпомага дейности, свързани с пътувания на учениците, с ремонти, изказва препоръки за подобряване на учебния

процес (напр. редовно вписване на оценките в ученическите книжки). При ремонта на кабинетите на два випуска (VIII и IX клас) поради недостиг на средства настоятелството се обърна с призив към родителите, на които се отзоваха близо 75% от тях и бяха събрани необходимите средства.

В началната степен семейството се ангажира трайно в образованието и в частност оценяването на обучението на своите деца. Още от избора на училище и учител, без да са регламентирани и стандартизирани модели за оценяване, родителите вече участват активно в образователния процес, включват се съзнателно и доброволно, с положителна нагласа и мотивираност да подпомагат своето дете в обучението, да изразяват мнение на одобрение или неодобрение при проблемни ситуации, да съдействат с опит и средства на училищните власти, да се включват в живота на класа и да помагат на класния ръководител. Особено в първи клас родителите проявяват изключителен интерес към приобщаването на децата в училище. При ежедневните си срещи с началния учител те изискват и получават от него информация за заниманията в клас, за поведението на децата, за постиженията и затрудненията на учениците. Трябва да се отбележи, че връзката не е еднопосочна и само информационна. В началното училище тя е двустранна. Учителят също изисква от родителя съдействие, съпричастност и помощ за осъществяване на целите и очакваните резултати на обучението и възпитанието (в начална училищна възраст вървят ръка за ръка) на малките ученици. Той дава и съвети, които е желателно родителят да следва. Положителното чувство на удовлетвореност у родителя се влияе и от изкуството на учителя да преподава, но и от изкуството му да оценява. Ако учителят съумее да елиминира отрицателните характеристики на двата процеса – прекалена строгост или снизходителност, пунктуалност, субективизъм, то крайният резултат ще бъде отнесен към общата цел за трите страни на образованието. Тази цел е трайното формиране на знания, умения и компетентности, които да удовлетворяват ученици, родители и учители. Има и още една страна, която влияе пряко на отношението на родителите към образованието на децата, а от това отношение зависи и тяхната оценка – личността на учителя. В начална училищна възраст училището е нова и непозната територия за малките ученици. Те пристъпват прага му плахо, но и с вълнение от предстоящите преживявания. Понякога адаптацията за първокласника е трудна и продължителна. Той се среща за първи път с нова обстановка, непознати съученици, различни изисквания, отговорности и правила, които първоначално не проумява. Познавайки специфичните възрастови особености на малките ученици, учителката им помага да преодолеят трудностите. Нейната усмивка, добронамереност и нещадяща отдаденост към сполуките и несполуките им са мотивиращи фактори за скъсяване на дистанцията и успокояване на лесно ранимата детска психика.

Учителят и родителят стъпка по стъпка, с разнообразни форми и методи, с много внимание и загриженост, целенасочено и професионално подпомагат, коригират и направляват пътя на малкия ученик до постигане на положителни

резултати. Затова е факт, че в началното училище учители и родители са партньори. Има взаимно доверие и подкрепа, които са изключително важни за достигане на качествено ниво на обучение и образование. А щом има качество, ще има и активно включване на родителите в целия образователен процес.

За целите на нашата разработка изготвихме и проведохме анкета, за да проверим нагласите на нашите родители за участие в оценяването на училището. Бяха анкетирани 120 родители на ученици от 164. ГПИЕ „Мигел де Сервантес“ и 129. ОУ „Антим I“. Зададохме следните въпроси:

1. Смятате ли, че нормативната уредба регламентира възможности за включване на родителите в училищния живот и за оценяване от тяхна страна?

2. Бихте ли се включили в родителското настоятелство?

3. Бихте ли се включили в дейности, организирани от родителското настоятелство?

4. Бихте ли участвали в оценяването на училището по следните показатели:

4.1. качество на учебния процес

4.2. качество на преподаване

4.3. организиране на извънкласни дейности

4.4. организиране на училищни мероприятия и традиции

4.5. материална база

4.6. здравословна среда

4.7. работа на учителя

4.8. ръководене на училището.

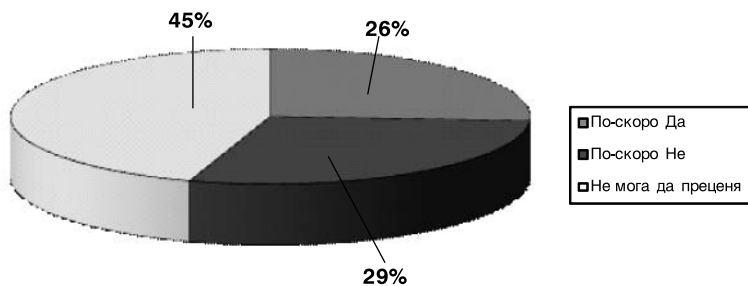
5. Моля, посочете и други показатели, по които искате да бъде оценено училището на вашето дете.

От въпрос 1 до въпрос 4 имам избираем отговор от три варианта:

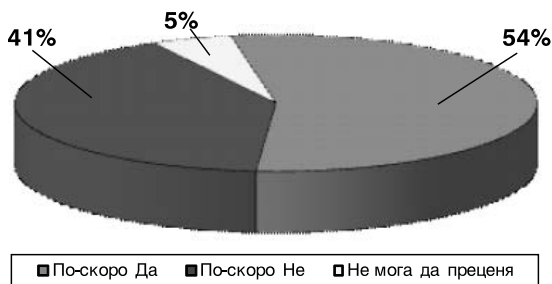
по-скоро ДА, по-скоро НЕ, Не мога да преценя

Петия въпрос е със свободен отговор.

На първия въпрос 45% от родителите са отговорили, че не могат да преценят, което говори за непознаване на нормативната уредба на образованието.

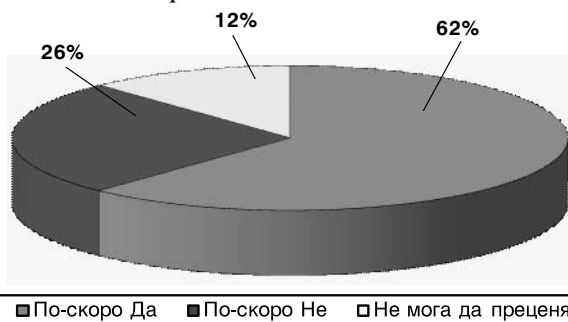

На втория въпрос 54% заявяват готовността си да се ангажират с членство в родителското настоятелство, съзнавайки произтичащите от това ангажименти. Процентът на нежелаещите да се ангажират също е висок – 41%.

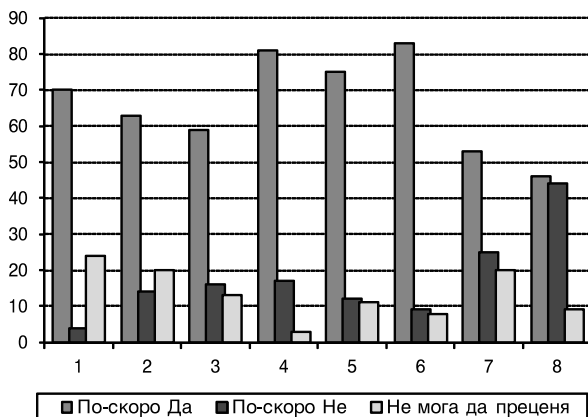
На третия въпрос висок процент от родителите декларираят готовност да участват в дейности, организирани от настоятелството, което показва, че родителите са съпричастни към училищната институция.

Въпрос № 4 проверява готовността на родителите да се включат в оценяването на училището по осем показателя. Прави впечатление високият процент на отговорите „По-скоро ДА“ – 71%, за оценка на качеството на учебния процес, 64% – за качеството на преподаване, 60% – за организация на извънкласни дейности, 81% – за организация на училищни мероприятия и традиции, 75% – за материалната база, и 83% – за здравословната среда. По ниски са процентите на отговорите „По-скоро ДА“, свързани с оценката на работата на учителите – 54%, и ръководенето на училището – 46%.

В отговор на въпрос № 5 родителите посочват следните показатели: безопасност, психологическа подкрепа, преодоляване на агресията, изграждане на практически умения, интерактивно обучение.

Тези резултати показват високата степен на готовност на родителите от двете училища да участват в училищния живот и в оценяване на работата на училището.

Изводи

Разработването на нови стратегии и политики, които да насърчат участието на родители отразява виждането, че съвременното качествено образование може да се осъществи напълно само чрез семейството и училището.

Изследвания в различни части на света, а и нашият опит, показват, че семействата и училищата осигуряват по-добро образование, когато работят в партньорство.

Предимствата на съюза между семейството и училището са конкретни както за учениците, така и за другите участници, и оправдават предизвикателството да се доведе докрай процесът на промяна и подобрене на институциите.

Ползи за учениците:

- подобряване на академичните резултати;
- намаляване на конфликтите и развитие на хармонична среда за учене.

Ползи за родителите:

- увеличаване на участието на родителите в образованието;
- подобряване на отношенията между ученици, родители и учители.

Ползи за учителите:

- материалните ресурси се експлоатират в максимална степен и време;
- по-добро разбиране на очакванията на родителите.

Ползи за училището:

- подобряване на качеството на работа и управление на ресурсите;
- подобряване на адекватността на образованието и обучението.

Ползи за обществото:

- упражняване на гражданска позиция;
- генериране на промени в системата.

Ефективното партньорство семейство – училище означава споделена отговорност, означава активно и конструктивно участие на родителите в процеса на образование и следователно е признание и оценка от тяхна страна на работата на училището.

Заклучение

Взаимодействието „училище – семейство“ изисква равнопоставеност и сътрудничество, ориентирано към спецификата и възпитателните приоритети на всяка от страните. Степента на различие и противоречивост е адекватно условие за многообразие в единството на общественото и семейното възпитание и показател на позитивна динамика на взаимодействието между тях.

Емоционалната привързаност, сърдечните отношения, пълноценното общуване оказват положително влияние върху нравственото развитие на детето. Честото и интензивно общуване способства за приемане и усвояване на родителските ценности и норми. Едностранното авторитарно въз-

действие върху децата води до по-слаби връзки и до забавяне на процеса на научаване.

Необходимо е всяко училище да комбинира критерии и да реши вида на участие на семействата, в какви сфери, с какви ресурси разполагат за неговото развитие. По този начин могат да бъдат разработени стратегии, които ефективно да открият пространства за участие и да включат семействата в образователния процес и в оценяването на училището.

ЛИТЕРАТУРА

Иванов, И. (2011). Модели на педагогическо взаимодействие „училище – семейство“// *Национална конференция с международно участие „40 години ШУ 1971 – 2011“* Педагогически факултет, Част I, Ш., 2011, 236 – 241.

Закон за народната просвета, Глава шеста, Чл. 46в.т. 4, 6, 10, 12.

Национална програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка (2006 – 2015), Раздел X, т.2, Граждански контрол, стр. 33

Оценяване на учениците (2013). Помагало за педагогически специалисти, колектив, НИОКСО, МОН, Модул 6.

Правилник за прилагане на Закона за народната просвета, Глава четвърта, раздел III, чл. 140и. (2), т.4, 5, 48 – 49.

Проектозакон за предучилищното и училищното образование, Глава десета „Родители“. Чл. 207. (1), (2), Чл. 208.т.8,9, стр.74.

Akinlolu, D. (2002). *Revista de Investigación Psicoeducativa y psicopedagógica*

CIDE – UNICEF. (2000). *Diálogo social: Participación de los Centros de Padres en la educación*. Santiago de Chile: CIDE / UNICEF.

Chile, Ministerio de Educación [MINEDUC] (2002). *Política de Participación de Padres, Madres y Apoderados en el Sistema Educativo*. Santiago de Chile: MINEDUC, División de Educación General, Unidad de Apoyo a la transversalidad.

Gubbins, V. & Berger, C. (2001). *Hacia una alianza efectiva entre familias y escuela*. Revista Persona y Sociedad, Instituto Latinoamericano de Doctrina y Estudios Sociales ILADES, Santiago. 71 – 86.

Romagnoli C., Gallardo G., *Alianza Efectiva Familia Escuela*, Valores UC
<http://www.borbabg.com/>

<http://www.monitor.bg/>

<http://www.vesti.bg/>

<http://offnews.bg>

<http://www.novavizia.com/11055/html>

<http://www.zateb.eu/>

<http://www.investigacion-psicopedagogica.org/>

<http://www.oei.es/efa2000jontien.htm>

<http://www.educoas.org/portal/bdigital/laeducacion/139/pdfs/139pdf1.pdf>

SCHOOL EVALUATION BY PARENTS – A CHALLENGE AND OPPORTUNITY

Abstract. School evaluation of the school by parents is a challenge but also an opportunity to include them actively in the learning process. Such cooperation between parents and teachers directly affects both the academic performance of the students and their motivation. Effective partnership between family and school engenders interaction and equality and provides space for parent participation.

✉ **Galina Hitrova, Diana Mironova, Yanka Bankova**

Spanish Secondary School “Miguel de Cervantes”,
1, Sultan tepe Str.
Sofia, Bulgaria

E-mail: ghitrova@abv.bg, dianamironova@abv.bg, anuda@abv.bg

✉ **Pavlina Yovcheva**

Antim I Primary School,
1, Sultan tepe str.
Sofia, Bulgaria

E-mail: mina19@dir.bg